

"בַּפְּרִי הָאָרֶץ"

"פְּרִשֶׁת עֵקֶב"

"הַסֵּרַת עֵרְלַת הַלֵּב"

"וּמִקִּלְתֶּם אֶת עֵרְלַת לְבַבְכֶם וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשְׁוּ עוֹד"

רמב"ן: ומלתם את ערלת לבבכם - שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת, לא כאשר עשיתם עד היום, שלא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע. וערפכם לא תקשו עוד - שלא תהיו כאבותיכם דור סורר ומורה, שישבו עם המצרים וילמדו מעשיהם, והם קשים לעזוב דרכם, כמו שעשו את העגל וקראם שם (שמות לב ט) עם קשי ערף, שלא ישובו מן הטעות שנכנס בלבם לחשוב שיש תועלת בעבודת המלאכים או צבא השמים. אבל אתם תדעו ותשכילו ותאמינו כי ה' אלהיכם הוא אלהי האדונים ואדוני האדונים - אלהי האלהים הם מלאכי מעלה, ואדוני האדונים כל צבא השמים אשר להם ממשלה בשפלים, כי הוא האדון אשר שם להם משטרם בארץ, ולו הגדולה והגבורה והוא נורא בתפארת עוזו, אשר לא ישא פנים - לאחד מן האלהים והאדונים להגן על עובדיהם, ולא יקח שחד - מיד אדם. ופירושו בשחד, שאפילו חסיד גמור שיעבור עבירה לא יקח ממנו מצוה ממצותיו בשחד לכפר לו, אבל יענישוהו על חטאיו ויגמול לו ככל טובותיו.

ואונקלוס תרגם דלית קדמוהי מסב אפין ואף לא לקבלא שוחדא, יתכוין לפרש שהוא משבחי השלילות בבורא יתברך, יאמר הכתוב שאין השם בענין שישא פנים, כי לא יראנו האדם וחי והכל כאין נגדו ומאפס ותהו נחשבו לו, ולא בענין שיקח שוחד וממון מאדם כמלכים ושופטי הארץ.

והנכון בעיני שיאמר אשר לא ישא פנים לגדולי בני אדם בריבם עם קטניהם, ולא יקח שוחד מעשיריהם בריבם עם דל, כי הוא עושה משפט יתום ואלמנה מן הגדולים, וקבע את קובעיהם נפש, ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, והם כל צרכי האדם, והנה הוא יפרנס העניים אשר אין להם אוהב ורע.

אבן עזרא: ומלתם את ערלת לבבכם - להתרחק מהתאוות העבות והכבודות כערלה. גם יתכן להיות פירושו לטהר הלב עד שיבין האמת.

ספורנו: ומלתם את ערלת לבבכם. אם כן ראוי שתסירו את ערלת שכלכם והוא שתתבוננו להסיר כל טעות מוליד דעות כוזבות. וערפכם לא תקשו עוד. ובסור קשי העורף המונע מלפנות אל הראוי תפנו להכיר את בוראכם ותראו כי רע ומר לעזבו וזה שתתבוננו.

מלבי"ם: ומלתם, הנה עד הנה היה לבבכם ערל מהשקיף אל אור האמת והאמונה וגם בעת שהבנתם האמת הייתם מקשים ערף מלשוב אל ה' ומעתה תמולו את ערלת לבבכם.

העמק דבר: ומלתם את ערלת לבבכם. החובה על כל הדיוט שלא יהא בן תמותה וערל לב מכל וכל, אלא לפי ערכו יחשוב דרכו שהוא נבחר מה' ולזה נוצר לעבדו, על כן עליו לפתוח ע"פ קצה ערלת לבבו לידיעה כל שהיא.

וערפכם לא תקשו עוד כבר ביארנו דהחלטת הדעת מכונה בשם עורף כמש"כ בס' שמות ל"ב ט' ובכ"מ, ובא אזהרה זו לכאן לגדולי הדעת שמתקשים עפ"י אהבה ודביקות שיהי' לפי הבנתם ולא כחקי התורה והמצוה, וכמו שהיה כבר בימי משה רבינו מחלוקת קרח ור"ן איש גדולי ישראל בזה הדעת כמו שביארנו שם במקומו, ע"ז הזהירה תורה שעוד לא יקשו ערפם.

אלשיך: ושמה תאמר, למה ייחסתי הדבר אליך באמרי ה' אלהיך, והלא גם בהיותו יתברך אלהי האבות בימיהם שהיתה שכינה עמם, תעלה היתרון הארץ על שתי העולמות שעליה. דע לך כי לא כן הוא כי רק באבותיך היה החשק לאהבה אותם שהוא את העולמות לעתיד, לא שמאז בימיהם היו חביבים כאשר עתה. והוא, כי הלא אברהם לא הוריד שכינה רק לרקיע הששי ויצחק לחמישי ויעקב לרביעי (בראשית רבה יט יג). אך מה שבחר הוא בעצם להיותה ההדרגה הנזכרת הלא הוא בזרעם אחריהם ולא בדור שלפניכם שעדיין לא היתה שכינה בארץ כו', לוי הורידה לשלישי וקהת לשני ועמרם לראשון (שם), ועדיין לא היה ענין זה רק כיום הזה שמשה הורידה לארץ. ולא שנשלמתם לגמרי כי עדיין אין אחדותכם שלם, וזה אמר בכם לשון רבים.

והוא כי עדיין צריך לימול את ערלת לבבכם, והוא כי כל מקום שנאמר לבב הוא השני יצרים (ברכות נד א), ואמר הנכם צדיקים כובשים את היצר הרע, אך מה שעתה מבקש הוא יתברך מכם שתמתקו גם את היצר הרע שתסירו את חלאתו באופן ישאר מתוק גם הוא, שגם בו תעבדו את ה' בעצם, וכמאמרם ז"ל (ירושלמי סוף ברכות) על פסוק ומצאת את לבבו נאמן לפניך (נחמיה ט ח), כי גם היה היצר הרע שלו נאמן לפניו יתברך. והוא ענין מאמרם ז"ל שאמר קין להקב"ה אתה הרגת את אחי שננתת יצר הרע בי, והשיב לו הוא יתברך אתה עשיתו רע, כי הוא יתברך לטובתנו נתנו לנו שנעבוד את השם יתברך כו'. ומה גם למשל השפחה שאמרו בספר הזוהר (ח"ב דף קסג ע"א) בענין היצר הרע. ואמר כי על ידי שתמולו ערלת לבב במחשבות ימשך שערפכם לא תקשו עוד.

סג "מפרי הארץ"

הלכה

אורז זויים

א' מתי לומר תפילת הדרך ?

תשובה: אם נוסע מרחק 4.608 ק"מ לשיעור הגדול 3.840 לשיעור הקטן ללא יישוב צריך לומר ולכתחילה יאמר מיד ביציאה כיון שלדעת רש"י לאחר פרסה כבר אין לומר תפילת הדרך {סימן קי'}

ב' רואה את הים מה מברך ?

תשובה: אם לא ראה ל' יום מברך עושה מעשה בראשית כיון שיש ספק אם הים התיכון הוא הים הגדול. {סי' רב}

חושן משפט

א' הזמין צימר שהיה כתוב שיש מקרר ונוף ולא היה ?

תשובה: יכול לבטל המקח כי זה מקח טעות. {סי' רלב}

ב' הזמין צימר והיה מקרר מקולקל ?

תשובה: אם אפשר לתקן בקל חייב לתקן ואינו מקח טעות {סי' רלב}

אבן העזר

א' השתתף בסעודה ולא שמע הש"ב האם יכול להיות פנים חדשות ?

תשובה: לא. {סי' סב}

ב' האם יש ייחוד בנסיעה ברכב ?

תשובה: אם כל תשעה דקות עובר רכב לא ייחוד. {סי' כב}

יורה דעה

א' האם צריך להטביל מנגל חד פעמי ?

תשובה: רבים מקילים לא להטביל כלי חד פעמי. {סימן קכ}

ב' האם מותר להשתמש במנגל בצימר שאינו יודע מה השתמש בו ?

תשובה: אפשר אם מחליף הרשת או שניח ניר כסף באופן שודאי לא יקרע, להכשיר צריך ליבון חמור. {סי' קכא}

"חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום"

רבינו בחיי: ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. יאמר: אף על פי שהכעסתם אותו פעמים רבות בחורב ובמדבר, הרי הוא מוחל לכם את הכל ובלבד שתיראו מלפניו מכאן ואילך. **וכתב הרמב"ן ז"ל** כי פסוק זה כלו נמשך עד "לטוב לך", יאמר: איננו שואל מעמך דבר שיהיה לצרכו ולא לצרכך, כטעם: (איוב לה, ז) "אם צדקת מה תתן לו", רק הכל הוא "לטוב לך", ואמר הטעם כי: לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה, וכלם נותנין כבוד לשמו, אינו צריך לך, רק באבותיך חשק ה', ויבחר בזרעם, בכס, שאתם מבחר זרעם לא בישמעאל ועשו. וטעם "כיום הזה" כי כן יהיה בכל זרעם עד כאן. **וידוע מה שדרשו רז"ל (מנחות מג ב) מן הכתוב הזה:** שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: מה ה' אלהיך שואל מעמך, אל תקרי "מה" אלא "מאה", כלומר מאה ה' אלהיך שואל מעמך. **ויש בפסוק זה צ"ט אותיות ועם אל"ף שתשים במלת "מה" ישלמו למאה אותיות, ותחזור המלה "מאה", כדי לרמוז בדרך אסמכתא שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות.** וכן יש אסמכתא לזה מפסוק: (תהלים קכח, ד) "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'", כי ירא ה' יש לו לברך מנין "כי כן". עוד: (שמואל - ב כג, א) "ונאם הגבר הוקם על", קיים "על" ברכות. ואמרו כי דוד ע"ה יסד מאה ברכות, ואח"כ שכחום וחזרו אנשי כנסת הגדולה ויסדום.

"מפרי הארץ" סימן – של"ד

בעניין: דיני דליקה בשבת

- א:** נפלה דליקה בשבת בלילה לפני הסעודה, כמה מזון מותר לבני הבית להציל לחצר, א) כשיש ערוב ב) כשאינ עירוב?
תשובה: א) לחם משנה לשלושה סעודות לכל אחד מבני הבית, וכן כל הנצרך לסעודה ומשקין לכל היום. ב) מחלוקת אם מותר בלי הגבלה, ואפשר שיש לסמוך להקל.
- ב:** מ"ה בהנ"ל באילו בגדים בין הגויים ומדוע?
תשובה: י"א שמותר אפילו הרבה, כיון שמותר לכבות משום פיקוח נפש. ואין ביד המקלים.
- ג:** מ"ה השכנים?
תשובה: מותרים להציל אפילו הרבה.
- ד:** האם מותר לטלטל מוקצה או מחוץ לערוב: א) בזמן ירידת גשמים ב) בשעת הדלקה?
תשובה: א) אסור ב) מחלוקת ולהלכה מותר, מחוץ לעירוב רק כלאחר יד.
- ה:** כסף שנמצא בתוך נרתיק התפילין האם מותר להצילם יחד?
תשובה: כן.
- ו:** מ"ה להניח לכתחילה תפילין בשקית של כסף, כדי להצילם יחד?
תשובה: מחלוקת.
- ז:** מ"ה אמירה לגוי לצורך הצלת כתבי הקודש?
תשובה: מותר.
- ח:** קטן שבא לכבות, האם חייב אביו או אחר למחות בידו?
תשובה: כן. אביו מדאורייתא ואחר מדרבנן.
- ט:** האם מותר לקרא לגוי שיבא, וידוע לנו שודאי יכבה מעצמו?
תשובה: מותר.
- י:** א) באיזה לשון יכול לומר לגוי שיכבה? ב) האם זה מותר בכל דבר?
תשובה: א) כל המכבה אינו מפסיד. ב) רק בדליקה וכיוצא בזה שהדבר בהול.

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבית הוועד" בזהרר ש"מעון קמינצקי שליט"א

סמיכת גאולה לתפילה

בברכות דף ד: אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא. אי בעית אימא סברא וכו' ופסקו התוס' שם כר' יוחנן וכן פסק הרמב"ם פ"ז מה' תפילה הלכה יח' וכן בשו"ע סימן רלו' סעיף ב' דיש לסמוך גאולה לתפילה של ערבית ועוד כתבו התוס' שם בד"ה דאומר ומיהו בסדר רב עמרם פי' מה שאנו אומרים קדיש בין גאולה לתפילת ערבית לאשמעינן דלא בעינן מסמך גאולה דערבית לתפילה דתפילת ערבית רשות אך מסקנת התוס' אינו כן דאף שהיא רשות מ"מ צריך לסמוך וצ"ב מהו שורש פלוגתייהו באשר יראה לומר בזאת דבספר קהילות יעקב ברכות סי' ב' כ' דיש לחקור בגדר דין סמיכת גאולה לתפילה שהתפילה מקובלת כשהיא באה מיד אחר הגאולה או דהיא צורך ברכת הגאולה שמטכסיס הברכה להסמך לתפילה והוכיח מדברי התוס' שכתבו דר' יוחנן שמצריך להסמך גאול"ת לערבית מצי סבר כמ"ד תפילת ערבית רשות והשתא אי עניין סמיכת גאול"ת עניינו לצורך הגאולה קשה להבין למה יהיה חיוב להסמך הלא מכיון דערבית לא חייבהו בתפילה אע"פ שמחויב בגאולה מ"מ לא הטילו חכמים על ברכת הגאולה חיוב סמיכה אבל אם עניין סמיכת גאול"ת הוא מעניני התפילה מובן היטב דאע"פ שאינו מחויב בתפילת ערבית מ"מ אי בעי להתפלל צריך להתפלל כדניה בכל דיני התפלה עכ"ד.

ומעתה נראה דיש לבאר דעת רב עמרם בתוס' דלמ"ד תפ"ע רשות אין חיוב סמיכת גאול"ת בערבית משום דס"ל דהסמיכה היא מדיני הגאולה והתוס' נחלקו עליו שהוא מדיני התפילה ולכאורה יש לבאר דהנהו תרי צדדי נובעים מין הטעמים שגא' בעניין הסמיכה דרש"י כ' ד' ע"ב ד"ה זה הסומך וסמיכת גאולה לתפילה רמזה דוד בספר תהלים, דכתיב ה' צורי וגואלי, וסמך ליה יענך ה' ביום צרה ואמרינן בברכות ירושלמי (פרק א'): מי שאינו סומך גאולה לתפילה למה הוא דומה - לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג - אף הוא הפליג, אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו. ולכא' לפי טעם זה נראה דזהו צורך התפילה שתהא מקובלת ע"י שמקדים לה תשבחות וקלוסין של יציאת מצרים.

איברא דדבריו תלמידי רבינו יונה על הר"ף מסכת ברכות דף ב: מדפי הר"ף איזהו בן העוה"ב זה הסומך גאולה של ערבית לתפילה של ערבית. ו"ל כי מפני שסומך גאולה לתפילה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עוה"ב ואומר מורי הרב שהטעם שזוכה לשכר גדול כזה מפני שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיותנו לו לעבדים שנא' כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים ובברכת גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא והתפילה היא עבודה כדאמרינן (בב"ק דף צב ב) ועבדתם את ה' אלהיכם זו היא תפלה וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו כן הוא מכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו וכיון שמכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחי' העולם הבא. ולכא' לפי טעמו של רבינו יונה נראה דזהו צורך ברכת הגאולה שמאחר שגאלנו הבורא להיות לו לעבדים מיד יש לעבדו על ידי עבודת התפילה ובזה מראה שמכיר שהוא עבד ה' שמיד מקיים מצותיו.

ונראה כי ב' הטעמים הנ"ל יש בהם עוד נפק"מ להלכ' כפי שיבואר דבהגהות אשר"י ט: וז"ל בשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה הואיל ונפקא לן מיענך ה' ביום צרה דכתיב בתריה יהיו לרצון אמרי פי וגו' ובשבת לא יום צרה הוא וכן כ' בהגאות הרמ"א סימן קיא' ו"א דבשבת אין צריך להסמך גאול"ת וטוב להחמיר אם לא במקום שצריך לכך ובמשנ"ב ס"ק ח' לאו זמן צרה - והב"י חולק ע"ז וס"ל דההוא קרא סמך בעלמא ועיקר סמיכת גאולה לתפילה הוא מדברי חכמים שדימו י"ח ברכות אחר ברכת גאולה לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו המלך ויצא המלך לקראתו ואם רואה המלך שהפליג והלך לו אף הוא מפליג ושוב אינו מתקרב אליו משחזר ודופק כך הוא במפסיק בין גאולה לתפילה וע"כ כתב רמ"א וטוב להחמיר איברא דיעוין שבאגת אריה סימן טז' שהביא טעם נוסף אמאי אין גאול"ת בשבת.

ובשו"ת שאגת אריה סימן טז' אבל עיקר דבר זה יש ללמוד מפירש"י רפ"ק דברכות (דף ד) גבי הא דאמר רבי יוחנן איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאול' לתפל' של ערבית ופירש"י וסמיכת גאולה לתפילה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב ה' צורי וגואלי וסמך ליה יענך ה' ביום צרה ואמר בברכות ירושלמי מי שאינו סומך גאולה לתפילה למה"ד לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך יצא המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג אלא יהא אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקלוסין של י"מ ומתקרב אליו ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו ע"כ. הרי עיקר הטעם של סמיכת גאולה לתפילה כדי לקרב להקב"ה אליו ע"י קלוסין של י"מ ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו כדי שתקובל תפלתו וזה לא שייך אלא בימי צרה שהן ימי החול שאדם מתפלל בהן י"ח ברכות שיש בהן שאלת צרכיו וצרותיו של אדם אבל לא בשבת שאין מתפלל בהן אלא שבע שאין בהן שאלת צרכיו עכ"ל.

איברא דלפי טעמו של רבינו יונה הנ"ל דענין הסמיכה הוא משום דהיותנו עבדים להקב"ה א"כ נראה דאף בשבת יש חיוב סמיכת גאול"ת שהרי אף בתפילת שבת שאין שואלים בה צרכים מ"מ הו' שפיר חשיבה תפילה כעבודה וא"כ יש לסמוך גאול"ת בשבת.

ונראה דאיכא בינייהו הטעמים הנ"ל עוד נפק"מ להלכה דהנהגה כ' הרמ"א סוף סימן מו' וז"ל טוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל (שאומרים אחר ברכות השחר קודם פסוקי דזמרא) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כי לפעמים שוהים עם קר"ש לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה ובביאור הגר"א שם כתב ולי נראה שאין נכון בזה לצאת בלא ברכות וגם לא יסומך גאולה לתפילה עכ"ל ומבואר דס"ל דאם אינו מקיים כעת מצוות קר"ש א"כ לא יקיים גם סמיכת גאול"ת דבעינן שישמך לתפילה את ברכת הגאולה בצירוף קיום מצות ק"ש.

איברא דבה"ל שם בד"ה ביאור הלכה סימן מו' וגם צ"ע לכאורה במה שסיים הגר"א וגם לא יסומך גאולה לתפילה הלא הוא סומך גאולה לתפילה אח"כ ואף שבק"ש כבר יצא לא מזיק כלל לענין זה כדאיתא לקמן בסימן ס"ו ס"י בהג"ה ובמ"א ע"ש וגם הגר"א מסכים שם להמג"א.

ונראה דהגר"א ס"ל כמ"ש רבינו יונה דתכלית גאולת מצריים הייתה להיותנו עבדים להקב"ה וא"כ מובן דענין זה הוא דווקא בצירוף מצוות ק"ש שעניניה הוא קבלת עומ"ש. אכן הבה"ל ס"ל כהטעם שהובא ברש"י דענינו הוא הקדמת קלוסין דיצי"מ לתפילה לזה שפיר מתקיים ע"י ברכת הגאולה בלבד.

ונהנה הובא לעיל תמיהת הבה"ל דמדברי הגר"א גופא סימן סו' מבואר דסמיכת גאול"ת מתקיימת אף בלא קיום מצוות ק"ש דמי שאין לו פנאי יקרא קר"ש לבדה בלא ברכות ולכאורה יש להקשות כמו"כ בדברי המג"א דבסימן מו' סק' טז' כתב אבל כשלא יעברו זמן ק"ש מוטב לצאת ידי ק"ש עם הציבור ולקרות אותה כדניה בברכותיה ולסמוך גאול"ת עכ"ל. הרי דדינא דסמיכת גאול"ת מתקיים בדווקא בצירוף מצוות ק"ש וצ"ע.

אכן לפי המבואר לעיל דנידון זה האם בעינן לצירוף מצוות ק"ש כדי לקיים דינא דסמיכת גאול"ת תלוי בטעמים הנ"ל יש לישב שודאי לכתחילה יש לקיים הסמיכה ע"י שקורא ק"ש בברכותיה וכמ"ש המג"א והגר"א בסוף סימן מו' משום טעמו של רבינו יונה דיש לסמוך עבודת התפילה לקבלת עומ"ש שבק"ש אבל בסימן סו' דמירי במי שאין לו פנאי א"כ יש לקיים לכל הפחות הדין הנוסף שיש בהסמיכה והיינו הקדמת קלוסין דיצי"מ לבקשת הצרכים בתפילה.

ונראה עוד נפק"מ בזה והוא אודות הנדון המובא בספר הזכרון אש תמיד מעשה שבא הגר"מ סולאוויצקי לביה"כנ לאחר התחלת התפילה ועת שהגיעו הציבור למוסף בלחש היה הגר"מ אחר גואל ישראל דשחרית ונסתפק לו אם להתפלל שחרית או מוסף והכריע דצריך להתפלל מוסף כדי לקיים תפילה בציבור מפני שסבור היה שסמיכת גאול"ת אין צריך דווקא תפילת שחרית אלא מקיימו ג"כ בתפילת מוסף דאין דין דווקא לשחרית והגר"ח הסכים לו ע"כ. **ולכאורה נראה** דנדון זה תלוי נמי בהנ"ל דאם הטעם כדי להקדים קלוסין זה מתקיים דווקא בשחרית ולפי טעמו של רבינו יונה שפיר מתקיימת הסמיכה ע"י תפילת מוסף שאף היא בכלל עבודה ונראה שזהו טעמיהו דהגר"ח והגר"מ הנ"ל.